

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Správa o 15. konferencii právných romanistov Českej republiky a Slovenskej republiky

V nadväznosti na tradíciu pravidelných stretnutí právnych romanistov sa v apríli tohto roku uskutočnil jubilejný pätnásty ročník romanistickej konferencie, ktorej zorganizovanie bolo po prvý krát zverené Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Organizačný výbor, pozostávajúci z členov Katedry teórie a dejín štátu a práva, konkrétne Dr. h. c. prof. ThDr. Jozefa Krajčího, PhD., doc. JUDr. Jána Cupera, CSc., JUDr. Ivany Šoškovéj, PhD., JUDr. PhDr. Róberta Jágra, PhD. a JUDr. Ing. Michala Turošíka, PhD., stanovil dátum jej konania na 12. až 14. apríl 2013. Keďže už na predchádzajúcom sympóziu, ktoré sa uskutočnilo v roku 2012 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, sa hlavní garanti zhodli na zameraní ďalšej konferencie na oblasť záväzkového práva, ústredná téma niesla názov „*Zodpovednosť a zavinenie v rímskom obligačnom práve*“. Napriek tomu, že takéto vymedzenie súviselo bezprostredne s vedeckou oblasťou rímskeho záväzkového práva, na pozadí širokej rímskoprávnej recepcie, ktorej reflexiu možno nájsť takmer v každom modernom právnom systéme, táto téma zároveň poskytovala vynikajúcu príležitosť zapojiť sa do rokovaní nielen právnym romanistom, ale tiež odborníkom zaoberajúcim sa právnou históriou, respektíve teóriou práva. Najmä z toho dôvodu program sympózia, okrem sumarizácie a rozvíjania podstatných poznatkov z dotknutej oblasti, naznačoval i možnosti potenciálneho rozvinutia zaujímavých a podnetných úvah, ktoré mohli vzísť práve z prepojenia ideí starovekých rímskych právnikov s myšlienkami moderných právnych vedcov.

Piatkovej slávnostnej večeri predchádzali úvítacie predhovory Jána Cupera a Jozefa Krajčího za hostiteľskú inštitúciu a hlavného garanta romanistických konferencií Dr. h. c. prof. JUDr. Petra Blahu, CSc. (Trnava), ktorý sa zhostil i úvodného slova pred sobotňajším rokovaním. V ňom upriamil pozornosť na dve dôležité jubileá, ktoré sa spájajú s rokom 2013. V roku 553 bol totiž cisárom Justiniánom I. (527–565) vydaný najdôležitejší prameň rímskeho práva, zbierka *Digesta*, ktorej najväčnejší a podľa väčšiny bádateľov po ich znovuobjavení v 11. storočí najautentickejší text sa nachádza v inkunábule *Codex Florentinus*, vydanom v roku 1553 italským právníkom Leliom Torellim († 1576). Sobotňajšie rokovanie začalo v prvom bloku, moderovanom Petrom Blahom, referátom „*K otázke právnej zodpovednosti štátu v rímskej jurisprudencii*“, s ktorým vystúpil Mgr. Bc. Petr Krátký, BBS. (Praha). Vo svojom príspevku upriamil pozornosť nielen na problém právnej zodpovednosti rímskeho štátu, ale poukázal tiež na viaceré zaujímavé pozitívno-právne súvislosti. Na úvod pritom vymedzil pojem „štát“ podľa známej definície Marca Tullia Cicerona († 43 pred Kr.), v ďalšom výklade argumentujúc predovšetkým relevantnými prameňmi rímskeho práva. Zároveň zdôraznil, že cisárska pokladnica (*fiscus*) disponovala niekedy súkromnoprávnou a inokedy zase verejnoprávnou subjektivitou. Otázku právnej zodpovednosti rímskeho štátu napokon zodpovedal z pohľadu ústavného, správneho, občianskeho, trestného i medzinárodného práva, sumarizujúc, že v tomto prípade by bolo na mieste hovoriť skôr o právnej nezodpovednosti rímskeho štátu, než o jeho zodpovednosti.

Slova sa potom ujal JUDr. Jan Pinz, Ph.D. (Praha), ktorý rozdelil svoj príspevok s názvom „*Římskoprávní koncepce odpovědnosti prismaticem obecné teorie práva*“ na štyri časti. V prvej z nich naznačil základné súvislosti a definoval právne inštitúty týkajúce sa ručenia a zodpovednosti v rímskom práve. V druhej časti poukázal predovšetkým na viaceré dôležité paralely

rímskoprávných koncepcií so starobylým gréckym právom, podporujúc svoje tvrdenia najmä právnymi prameňmi, *Lex duodecim tabularum* nevynímajúc. Tretia časť referátu bola zase venovaná dualizmu vymedzenia právnej zodpovednosti. Ako právny teoretik napokon v poslednej časti naznačil súdobú právnú úpravu inštitútu ručenia, hľadajúc viaceré podstatné paralely s vývojom právnej zodpovednosti v československom občianskom práve. Napriek poukázaniu na viaceré nepresnosti a terminologické nejasnosti dotknutých zákonníkov z rokov 1950 a 1964 prednášajúci zaujal obzvlášť kritický postoj najmä k novému českému občianskemu zákonníku, ktorý výrazným spôsobom opustil klasické rímskoprávne koncepcie, čo sa okrem iného prejavilo aj v právnej úprave ručenia. Po stručnom glosovaní úvodných dvoch príspevkov bola otvorená diskusia, v ktorej na úvod doc. JUDr. Dr. Michaela Židlická (Brno) zdôraznila, že v antike sa pojem zodpovednosti vyznačoval predovšetkým kazuistickou povahou. Peter Blaho zase poukázal na rozdiely vo verejnoprávnej a súkromnoprávnej pozícii štátu, argumentujúc najmä názormi vynikajúceho právneho romanistu, Otakara Sommera († 1940). Napokon akcentoval, že z etymologického hľadiska by bolo namieste v slovenskej právnej terminológii používať namiesto slova „ručenie“ pojem „zodpovednosť“ („spovinnosť-nenie“) a preto logicky namiesto „ručiteľ“ správne „vedľajší dlžník“, a aplikovanie slovného spojenia „zodpovednosť za splnenie“ by bolo náležité nahradiť správnym výrazom „zodpovednosť za nesplnenie“.

Druhý rokovací blok, moderovaný Michaelou Židlickou otvoril doc. JUDr. Jiří L. Bílý, PhD. (Bratislava) prednesením základných téz pripravovaného príspevku „*Princip objektivní a subjektivní odpovědnosti za náhradu škody v římském právu a její odraz v právu středověkém*“. Po výklade k transformácii princípu subjektívnej zodpovednosti na zodpovednosť objektívnu a prechode od úmyslu k nedbanlivosti v ňom rozvinul viaceré zaujímavé úvahy o vzniku a koncepciách relevantných právnych inštitútov v antike i stredoveku. Za používania súčasnej terminológie poukázal tiež na osobitý režim niektorých historických záväzkovoprávných inštitútov, zdôrazňujúc, že hrubá nedbanlivosť bola častokrát postavená takmer na úroveň úmyslu (*dolus*). JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD. (Banská Bystrica) prezentoval v tézach k článku „*Zodpovednosť za nebezpečenstvo náhodného zničenia alebo zhoršenia veci*“ najmä analýzu známeho rímskoprávneho princípu „*periculum est emptoris*“ vo vzťahu ku kúpnej zmluve. Okrem základnej argumentácie v rovine právnej romanistiky poukázal tiež na vnímanie tejto zásady v priebehu histórie, až po jej súčasné akceptovanie, respektíve neakceptovanie v dielach moderných právnych kodifikácií. Rokovanie pokračovalo referátom s názvom „*Zodpovednosť za evikciu pri emptio-venditio*“, v ktorom sa Mgr. et Mgr. Petra Capandová, PhD. (Bratislava) zaoberala historickým vývojom predmetných inštitútov, a to predovšetkým s ohľadom na ich uplatňovanie pri kúpnej zmluve. Na úvod pritom konštatovala, že celé rímskoprávne ponímanie v tomto ohľade súviselo najmä so zásadou, podľa ktorej bolo povinnosťou predávajúceho prioritne zabezpečiť kupujúcemu nerušenú držbu. Na zaujímavé teleologické súvislosti poukázala najmä pri uvádzaní viacerých príkladov na vplyvy morálky na myšlienky rímskych právnikov a nimi koncipované inštitúty. Potom nasledovala diskusia, v ktorej vystupujúci rozvinuli viaceré podnetné úvahy, týkajúce sa predovšetkým záväzkovoprávných princípov, ktoré boli analyzované v predchádzajúcich troch príspevkoch.

Michaela Židlická moderovala aj prvý blok popoludňajšieho rokovania, ktoré začalo príspevkom „*Actio dolí*“ predneseného JUDr. Davidom Faladom (Praha). Okrem dobových okolností vzniku tejto žaloby sa v ňom venoval jej potenciálnej aplikácii na rôzne kauzy zdôrazňujúc, že v jej prípade vystupovali do popredia najmä hospodárske dôvody. Referujúci argumentáciu podporoval predovšetkým odkazmi na pramene rímskeho práva, vrátane dôležitého longobardského zákonníka, známeho ako Rothariho edikt (*Edictum Rothari*) z roku 643. Po tomto referáte sa do rozpravy zapojil Mgr. et Mgr. Róbert Jakubíček (Brno) s príspevkom

„*Odpovědnost nositele moci (domina) za obchodní jednání osob alieno iuri subiectae aneb actiones exercitoria, institoria, de peculio et de in rem verso*“. Po základných definíciách predmetných žalôb sa pokúsil o zodpovedanie otázok príčin a potrieb ich zavedenia vo vtedajšej rímskej spoločnosti, ktoré našiel najmä v podpore rozvoja obchodu a podnikania. V rámci úvah o zodpovednosti jednotlivých osôb vstupujúcich do uvedených právnych vzťahov poukázal tiež na právnu kvalifikáciu postavenia otroka. Myšlienky uzavrel konštatovaním, že otrok nebol v skutočnosti iba púhym nástrojom, ale zastával tiež dôležitú úlohu negociátora vyvíjajúceho preukázateľne obchodnú činnosť. Ako ďalší v poradí vystúpil JUDr. Pavel Salák, Ph.D. (Brno) s vysoko aktuálnym referátom „*Odpovědnost za dluhy zůstavitele*“. V základných tézach analyzoval predovšetkým náboženský rozmer tohto inštitútu v staroveku, pričom viaceré paralely našiel s inštitútom vojenského testamentu, ktorého koncepcie sú stále aktuálne aj v modernom dedičskom práve. Práve obsah tohto príspevku predstavoval najpertraktovanejší predmet nasledujúcej diskusie, ktorá priniesla viaceré zaujímavé postrehy a závery.

Posledný blok konferencie moderoval opäť Peter Blaho a ako prvej slovo udelil JUDr. Kamile Bubelovej, Ph.D. (Olomouc), ktorá vystúpila s referátom „*Odpovědnost za věci vnesené podle justiniánského práva*“. V ňom sa zamerala najmä na praktické riešenie vybraných prípadov na podklade fragmentov Digest (predovšetkým Ulp. D. 47.5.1.5-6), ktoré zachytávajú obsah povinnosti „*recipere custodiam*“ pri živnostiach, obvykle sa týkajúcich odloženia veci (napríklad hostinec, námorná doprava, stajne a pod.). Hlavným cieľom prednášajúcej pritom bolo nájsť odpoveď na otázky, prečo v niektorých prípadoch vznikala zodpovednosť za starostlivosť o vec akoby mŕtvy uzavretá (zodpovednosť za škodu, ktorá vznikla náhodou *sine culpa et dolo malo casu*), a za akých okolností sa môže vykonávať činnosť spod tejto zodpovednosti oslobodiť. Po nej predniesol Mgr. Matej Pekarík, Ph.D. (Trnava) základné tézy príspevku s názvom „*Zodpovednost za veno v římskom práve*“. Po stručnej definícii pojmu „*veno*“, v ktorej zdôraznil predovšetkým jeho bezodplatnosť a účelovú viazanosť, sa venoval základnému historickému vývoju tohto inštitútu. Výklad priebežne sprevádzal odkazmi na súvisiace pramene rímskeho práva, vrátane úvah známych nemeckých pandektistov. Právnu koncepciu vena v justiniánskom práve, podľa ktorého zostávala, na rozdiel od archaického rímskeho práva, jeho vlastníčkou po uzavretí manželstva žena, pritom našiel ešte v antickej gréckej práve. Okrem viacerých praktických príkladov, na ktorých výklad demonštroval, napokon venoval pozornosť osobitostiam prétorskej *actio rei uxoriae*. Ako posledný sa s referátom „*Do ut des – vliv náboženských obětí na nevynutitelnost protiplnění u obligací?*“ predstavil Mgr. Radek Černoch (Brno). V zaujímavom poňatí príspevku na troch fragmentoch známych starobylých diel (Caes. Gall. VI,16; Hom. Il. VI,305–310 a Ov. Fast. VI,155–162) argumentačne vyskladal interpretáciu známej rímskej zásady „*dám, aby si dal*“, uplatňovanej predovšetkým v rímskych náboženských predstavách. Keďže rímske náboženstvo svojimi dosahmi výrazne ovplyvňovalo celý život vtedajšej spoločnosti, právo nevynímajúc, pokúsil sa o nájdenie viacerých paralel, a to najmä s ohľadom na uplatňovanie princípov reciprocity a proporcionality v práve.

V duchu tradícií týchto stretnutí sa po záverečnej diskusii ujal slova Peter Blaho, ktorý svojou rečou uzavrel nielen rokovaciu časť, ale i celú konferenciu. V nej v prvom rade zdôraznil známu skutočnosť, že práve zložitá otázka právnej zodpovednosti je „alfou a omegou“ modernej právnej vedy. Všetkých zúčastnených zároveň informoval o tom, že zorganizovania ďalšej romanistickej konferencie sa ujmu členovia Katedry teórie práva a právnych dejín Právnickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, na čele s vedúcou katedry, Kamilou Bubelovou. Hlavná téma budúcoročného sympózia bola po dohode hlavných gestorov a organizátorov vymedzená oblasťou transformácie princípov a noriem rímskeho práva do jednotlivých národných právnych systémov v stredovekej i novovekej Európe, s predbežným

všeobecne koncipovaným názvom „Recepčia rímskeho práva v Európe“. V poradí šestnásty ročník konferencie sa uskutoční v poslednom aprílovom týždni nasledujúceho roku. Podobne ako tomu bolo v predchádzajúcich rokoch, aj z banskobystrickej konferencie bude záverečným výstupom recenzovaný zborník, ktorého súčasťou sa stanú najmä prednesené referáty a príspevky ďalších záujemcov o publikovanie v problematike rímskeho záväzkového práva, prípadne s ňou súvisiacich historickoprávnych i pozitívnoprávnych tém. Na záver možno vyjadriť iba vieru, že tradícia romanistických konferencií sa bude naďalej rozvíjať a svojím dielom bude aspoň sčasti nápomocná pri reflexii a transformácii pokladu múdrosti starovekých rímskych právnikov do moderného práva.

JUDr. Vojtech Vladár, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave